אינו דין שיום אחד עולה בתחלתה ואלא מאי ר"א שלשים ושלשים בעי דתנן [א]אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות מל' יום לפני ר"ה ואם נטע והבריך והרכיב יעקור [ב](דברי ר' אליעזר) ר"י אומר[ג] כל הרכבה שאינה קולטת בג' ימים שוב אינה קולטת רבי יוסי ור"ש אומרים [ד]שתי שבתות ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לדברי האומר ל' צריך ל' ושלשים לדברי האומר שלשה צריך שלשה ושלשים [ה]לדברי האומר ב' שבתות צריך שתי שבתות ושלשים יום וא"נ כר' יהודה ס"ל ג' ושלשים בעי אלא לעולם ר"מ וכי קאמר ל' לקליטה אי הכי ל"א בעי קא סבר יום ל' עולה לכאן ולכאן א"ר יוחנן ושניהן מקרא אחד דרשו [ו]ויהי באחת ושש מאות שנה בראשון באחד לחדש ר"מ סבר מדאכתי יום אחד הוא דעייל בשנה וקא קרי לה שנה שמע מינה יום אחד בשנה חשוב שנה ואידך אי כתיב בשש מאות ואחת שנה כדקאמרת השתא דכתיב באחת ושש מאות שנה אשש מאות קאי ומאי אחת אתחלתא דאחת קאמר ור"א מ"ט דכתיב בראשון באחד לחדש מדאכתי יום אחד הוא דעייל בחדש וקא קרי ליה חדש ש"מ יום אחד בחדש חשוב חדש ומדיום אחד בחדש חשוב חדש [ז]ל' יום בשנה חשובין שנה וחדש למנויו ושנה למנויה (מכלל דתרווייהו סבירא להו בניסן נברא העולם) תניא [ח]רבי אליעזר אומר בתשרי נברא העולם בתשרי נולדו אבות בתשרי מתו אבות בפסח נולד יצחק [ט]בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה בראש השנה יצא יוסף מבית האסורין

בר"ה

אינו דין. שיעלה יום אחד בסוף שנה ראשונה לתחילת קלטת שנים הקצובים לכך: **אלא מאי.** כמאן תוקמה למתניתא דלעיל דאמר בנוטע פחות מל' לא עלתה לו שנה: **כר"א.** תוקמה בתמיה: **שלשים ושלשים בעי.** ל' יום לקליטה שתהא נשרשת בארץ ושלשים יום לחשיבת שנה וימי הקליטה אין עולין לה דכמאן דמנחא בביתא[ו] דמיא כל זמן שלא קלטה: **דתנן.** דאין נטיעה קולטת בפחות מל' יום: **יעקר.** לפי שקלטה בשביעית: **דברי ר"מ** לא גרס: **לדברי האומר ל' יום.** לקליטה: **צריך שלשים ושלשים.** שלשים לקליטה ול' לתוספת כר"א: **לעולם.** ברייתא דלעיל ר"מ היא וכי קאמר שלשים לקליטה קאמר שתהא הנטיעה ל' יום לפני ר"ה כדי שתהא נקלטת ערב ר"ה וקא סבר ר"מ דלא יהיבנא לתוספת ל' יום אלא יום אחד: **שלשים ואחד בעי.** שתהא יום הקודם לר"ה חשוב לשנה ראשונה של ערלה כדקתני עלתה לו שנה: **ושניהם.** ר"מ ור' אלעזר: **ויהי באחת ושש מאות שנה.** לסוף עשתי עשר חדש שהתחיל מבול לירד. לדברי האומר בתשרי נברא העולם ומבול ירד בי"ז במרחשון כדלקמן (דף יא:) הוי האי בראשון באחד לחדש בתשרי דא"א להיות בניסן שהרי מ' יום מבול וחמשים ומאת יום שגברו המים מאליהן (א) משכו עד סיון ואח"כ היו הלוך וחסור עד חדש העשירי והוא אב שהיה עשירי לירידת גשמים ואז נראו ראשי ההרים ומאחד באב עד אחד בתשרי נבלעו המים והיינו דכתיב ויהי באחת ושש מאות שנה בראשון באחד לחדש חרבו המים. ולדברי האומר בניסן נברא העולם באייר ירד המבול הוה ליה האי בראשון בניסן. ובין למר ובין למר תחלת שנת שש מאות ואחת לא נכנסו בה אלא יום אחד דכתיב באחד לחדש וקרי ליה שנה כדכתיב באחת ושש מאות שנה: **כדקאמרת.** דקרי ליה שנה: **וקרי ליה חדש.** דכתיב באחד לחדש: **חדש למנויו.** אחד מן המניין שלו חשוב חדש שהחדש נמנה בימים דכתיב עד חדש ימים (במדבר יא): **ושנה.** אחד למנויה חשוב שנה והיא נמנית בחדשים דכתיב (שמות יב) לחדשי השנה: **מכלל דסברוייהו וכו'.** ר"מ ור"א דהא תרווייהו מודו שזו היתה תחלת שנה. ולי נראה דלא גרסינן ליה דדלמא כר' אליעזר סבירא להו והאי דראשון(ב) לאו ניסן אלא תשרי ומפני שהוא ראשון לבריאת עולם ולמנין השנים קרי ליה ראשון ובסדר עולם תניא בהדיא דלר"א האי בראשון תשרי הוא: **תניא ר' אליעזר אומ' כו'.** מקרא יליף לה לקמן (דף יא.):

נולדו

דרואה שני בין השמשות הל"ל שלש בין השמשות ומיהו בסוף פרק שני דנזיר (ד' טז. ושם) גרסי' בכל הספרים כגון דחזא שלשה בין השמשות סמוך לשקיעת החמה דלא הוי שהות ביום לסליק ליה למניינא ונראה לפרש דלכך לא קאמר ברואה בלילות משום דר' יוסי כי היכי דתחילת היום סליק לה שימור ה"נ סוף היום סליק לה שימור ובסוף פ"ב דנזיר (גז"ש) מוכיח כן (ב) דגרים התם כיון דחזאי בפלגי דיומא ואידך פלגי דיומא סליק לה שימור ואע"ג שר"ת מפרש דאידך פלגא דיום של אחריו קאמר לא משמע כן וגם מתוך שנויא דמשני דלא הוה שהות ביום ואין זה מנהג כותים דסופרת יום שפוסקת דהתם בזבה גמורה דצריכה ז' נקיים (ג) ויום שפוסקת לאו נקי הוא אבל בשומרת יום לא כתיב טהרה אלא מרבויא דקרא אתי כדפרישית ועוד דבסופרת ז' [ט]הוי סוף היום בתחלת ספירה אבל בשומרת יום הוי בסוף ספירה דסגי ליה בחד יומא[י]: **אין נוטעין.** משנה היא פ"ב דשביעית (משנה ו): **שלשים ושלשים.** פי' בקונטרס שלשים לקליטה ושלשים לתוספת שביעית דבעינן שלא תהא נקלטת בתוספת שביעית וקשיא לר"ת חדא דבלשון המשנה אין משמע כן (ד) פי' דלא איירי בתוספת שביעית כלל אלא בקליטה ועוד דא"כ מאי קשיא ליה אי אוקמה להא ברייתא דלעיל כר"א הא כי היכי דמתני' דשביעית קתני ל' ומוקמי ליה בקליטה בלא שלשים של תוספת ה"נ נימא דשלשים דברייתא דלעיל בשלשים של קליטה בלאו הנך של תוספת ועוד לקמן (ד' יג:) גבי אורז ודוחן ופרגין ושומשמין דמחלק לענין שביעית בין השרישו לפני ר"ה להשרישו לאחר ר"ה משמע דלא חיישינן במה שהשרישו בתוספת דקתני שביעית דומיא דמעשר ומפרש ר"ת דה"ק ר"נ לדברי האומר ל' לקליטה בשביעית צריך שלשים ושלשים לענין ערלה פי' ולא אתי לפרושי מתני' אלא מערלה אבל לענין שביעית לא חיישינן אלא שלא תקלוט בשביעית עצמה ולר' יהודה דקולטת בג' ימים מותר לקיים כיון דלא נקלט בשביעית אע"פ שנטעה באיסור בתוספת שביעית ג' ימים לפני ר"ה ואורז ודוחן ופרגין ושומשמין שזריעתן באיסור מלאכה דאורייתא כדכתיב (ויקרא כה) לא תזרע ואסירי בתוספת שביעית מ"מ לא חיישינן ובלבד שישרישו לפני ר"ה והא דמייתי בסוף הערל (יבמות דף פג.) הא דר"נ גבי הלכה כר' יוסי באנדרוגינוס ובהרכבה לאו משום דאתי ר"נ לפרושי מתני' אשביעית דלא מייתי לה אלא למימר דאף לענין ערלה הלכה כר' יוסי: **יום שלשים עולה לכאן ולכאן.** בפרק הנזקין (גיטין דף נד.) גבי הא דאמר ר"מ נוטע בשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקור קאמר וכי תימא שבת נמי זימנין דמקלע יום שלשים בשבת דאי נטע בההוא יומא סלקא ליה שתא ואי לא לא סלקא ליה שתא לא נקט ל' משום דבעי שלשים לחשוב שנה דהא לר"מ ביום א' סגי ומשום קליטה נקט ל' ומיהו בפרק יוצא דופן (נדה דף מה.) משמע קצת דאיכא תנא לר"מ דאמר ל': **מדאכתי** יום אחד הוא דעייל וקא קרי ליה שנה. דה"א לומר דשנה שנית למבול היתה ולא חשיב ליה שנה משום דאכתי לא עייל אלא יום א' דהכתיב קרא אחרינא (בראשית ח) ובחדש השני בשבעה ועשרים יום לחדש ולא כתיב בשתים ושש מאות אע"פ שנכנסו לה שלשים ובירושלמי דייק מדכתיב ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן דלא עייל אלא יום אחד וקרי ליה שנית דאי אמרת שלישית היתה ומשום דלא עייל אלא יום אחד לא חשיב לה והא כתיב ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים לחדש נעלה הענן מעל המשכן: **מכלל** דתרווייהו. ר"מ ור"א סבירא להו בניסן נברא העולם דהא תרווייהו מודו שזו היתה תחילת השנה פירוש דהכל מודים דבראשון הוא ניסן דניסן אקרי ראשון דכתיב (שמות יב) החדש הזה לכם וגו' ראשון ופי' בקונטרס דלא גרסי' ליה דדלמא כר"א סבירא להו והאי ראשון לאו ניסן הוא אלא תשרי ומפני שהוא ראשון לבריאת עולם ולמנין השנים קרי ליה ראשון ובסדר עולם תניא בהדיא דלר"א האי ראשון תשרי ונראה דלעולם גרסי' ליה ודייק מהא דלא איתא דסברי בתשרי נברא העולם דלמא האי ראשון ניסן וקרי ליה ראשון לפי שהוא ראשון לחדשים ועמד מבול שנה ואי ותו לא תידוק מיניה יום אחד בשנה חשוב שנה:

בראש

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פ"ג מהל' שמיטין הל' יא סמג לאוין רסו:

נה ב ג מיי' וסמג שם ומיי' פ"ט מהל' נטע רבעי [הלכה ח] סמג עשין קלו טוש"ע י"ד סי' רצד סעיף ד:

נו ד מיי' פ"ט מהל' נטע רבעי הל' ח טוש"ע שם:

◆

רבינו חננאל

לא כל שכן שיהיה יום אחד עולה לה בתחילת שניו. אלא זו הברייתא למי היא, לר' אלעזר דאמר פר דאמור בתורה בן עשרים וארבעה חדש [ושלשים] יום. (א) שלשים ושלשים בעי. דתניא אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ראש השנה, ואם נטע והבריך והרכיב יעקור. ר' יהודה אומר כל הרכבה שאינה קולטת לשלשה ימים שוב אינה קולטת. ר' יוסי ור' שמעון אומ' שתי שבתות. ואמר רב נחמן לדברי האומ' שלשים לקליטה, כלומר, כי ישרש הנטע [נ"א: כלומר שישריש הנטע], צריך אחר שישריש שלשים יום אחרים לעלות לו שנה. עכשיו ר' אלעזר אי סבר לה כתנא קמא דאמר בעינן שלשים יום לקליטה, בעי שלשים יום אחרים לעלות לו שנה. ואי כרבי יהודה סבירא ליה שלשים ושלשה הוו ליה למיתנא כול'. אלא לעולם הא דתנו רבנן אחד הנוטע ואחד המבריך כול', ר' מאיר היא, וכי קתני שלשים יום לפני ראש השנה עלתה לו שנה לקליטה. אבל לעלות לו שנה בשני ערלה, יום אחד די לו. והא דלא קתני שלשים ואחד יום, דסבר יום שלשים עולה לכאן ולכאן. אמר ר' יוחנן שנהן [נ"א: ושניהם] מקרא אחד דרשו, ויהי באחת ושש מאות שנה בראשון באחד לחדש, ר' מאיר סבר מדאכתי יום אחד הוא דעל בשנה, וקרי ליה שנה, יום אחד בשנה חשוב שנה. ור' אלעזר אי כתיב בשש מאות ואחת שנה כדקאמרת כול', אלא אחודש קאי, ומדיום אחד בחודש חשוב חדש, ש"מ דחדש בשנה חשוב שנה, חדש למנייו ושנה למנייה. מכלל דר' מאיר ור' לעזר כר' יהושע סבירא להו דאמר בניסן נברא העולם. תניא ר' לעז' אומר בתשרי נברא העולם, בתשרי נולדו אבות, בתשרי מתו אבות, בפסח נולד יצחק, בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה, בראש השנה יצא יוסף מבית האיסורים.

(א) נראה דל"ל ופרכינן אי הכי שלשים וכו'.

מסורת הש"ס

א) שביעית פ"ב מ"ו יבמות פג., ב) [במשנה דשביעית פ"ב מ"ו וכן ביבמות פג. ליתא דברי ר' אליעזר], ג) [פסחים נג.], ד) [מכות ב: נדה מד: מה.], ה) [לעיל ח. לקמן ח. ע"ז ח.], ו) [ברכות כג. יבמות סד:], ז) [אולי צ"ל במכילתא], ח) [נ"ל ראשון], ט) צ"ל האי סוף, י) [וע"ע תוס' פסחים פא. ד"ה אי"נ וכו'],

◆

תורה אור השלם

ו. וַיְהִי בְּאַחַת וְשֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה בָּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיָּסַר נֹחַ אֶת מִכְסֵה הַתֵּבָה וַיַּרְא וְהִנֵּה חָרְבוּ פְּנֵי הָאֲדָמָה: בראשית ח יג

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ויהי באחת כו' המים מאליהן נמשכו עד סיון: (ב) תוס' (בע"א) ד"ה שנים כו' מוכיח כן דפריך התם: (ג) בא"ד דצריכה ז' נקיים קאמר ויום: (ד) ד"ה שלשים כו' (פירוש דלא איירי בתוספת שביעית כלל אלא בקליטה) תא"מ ונ"ב הגס"ה:

◆

מוסף רש"י

ואם נטע והבריך והרכיב יעקור. דהא קלטה בשביעית. דאין הרכבה קולטת בפחות משלשים יום (יבמות פג.). **בתשרי נולדו אבות.** אברהם ויעקב (לקמן יא.). **נפקדה שרה רחל וחנה.** בא זכרונם לטובה ונגזר עליהן הריון (שם).